

4. A kutatások menete, tipológiája és a kutatási terv

Bevezetés a kutatás módszereibe

Dr. Keszi Roland

ELTE BGGyK

Kutatási kérdéseket befolyásoló tényezők

- A kutató érdeklődési köre
...enélkül nehéz kutatni...
- A kutatás megrendelője, főnökünk, tanárunk által meghatározott témakörök/orientációk
Az empirikus kutatás pénz és eszközigenyes. A finanszírozás kérdése ezért fontos!
- A téma társadalmi fontossága
- A téma tudományos relevanciája, tudományos „divatossága”, presztízse
- A téma mennyire „lerágott csont”, mennyire állnak rendelkezésre empirikus adatokon alapuló elemzések a témáról. Ki tudunk-e indulni valamiből?
- A rendelkezésre álló pénz, pénz és pénz
- A rendelkezésre álló empirikus adatok, amit felhasználhatunk, (esetleg) másodelemezhetünk
(utóbbi olcsóbb, de néha ez is drága –ld. Pl. nagy adatbázisok vásárlása!!!)
- A rendelkezésre álló idő (=pénz)

A társadalomtudományi kutatás céljai

- **Felderítő vizsgálat (exploratív kutatás)**

Általában előkutatási céllal végzik.

Cél: a kutatás tárgyi (elemzési egységek) felderítése

- **Leíró jellegű kutatás (deskriptív kutatás)**

pl.1.: Népszámlálás

pl.2.: Politikai közvélemény-kutatás (pártok támogatottsága, politikusok népszerűsége)

pl.3.: Értelmi akadályozott emberek munkavállalási jellemzői

- **Magyarázó kutatás (explanatív kutatás)**

pl.1.: Miért csökkent/nőtt az öngyilkosságok száma/aránya

pl.2.: Bűnözési arányszámok magyarázata

pl.3. Megváltozott munkaképességű személyek munkavállalási hajlandóságának okai

A tudományos kutatások fajtái - Kutatás tipológiák

- **A kutatási indíték alapján:** a. alapkutatás, b. alkalmazott kutatás (elsőnél cél tudás növelése, másodikonál konkrét társadalmi problémákhoz, kérdésekhez kapcsolódik, és cél a társadalomba való beavatkozás, konkrét megoldási javaslatok prezentálása)
- **Kutatási cél alapján:**
 - a. felderítő /ismerkedés a témával, gyakran új terepen, olyan témával kapcsolatban, amivel kapcsolatban nincs elég szakirodalom, több célja lehet:
 - i. közelebb kerülni a kívánt területhez,
 - ii. a fontos változók meghatározása,
 - iii. hipotézisek generálása: ez esetben: induktív/
 - b. leíró /tudományosan tervezett gondos, alapos leírás vs. alkalom szülte, hevenyészett leírások/
 - c. magyarázó /magyarázatok keresése a cél, miért?/.
- **Idő szempontjából:** 1. keresztmetszeti, 2. longitudinális vizsgálatok /a. trend: bizonyos időn át követjük egy nagyobb populáció vmely jellegzetességét, de nem mindig ugyanazokból áll a minta, b. kohorsz: bizonyos időn át követjük egy speciális alpopuláció (kohorsz) vmely jellegzetességét, de nem mindig ugyanazokból áll a minta, c. panel:különböző időpontokban ugyanattól a mintától gyűjtünk adatokat/.
- **Tudományos megismerés útja alapján:** a. deduktív, b. induktív elméletalkotási logika is van
- **A kutatási módszer fajtája szerint** (pl. terepkutatás, kérdőíves vizsgálat, fókuszcsoport stb.) – de egy kutatás során több módszert is alkalmazhatunk
- **Beavatkozás alapján:** a. beavatkozás mentes, b. beavatkozással járó, de egy kutatás során több módszert is alkalmazhatunk (beavatkozás mentes: pl. szövegelemzés, hivatalos statisztikák elemzése, beavatkozással járó: kérdőívezés, interjúzás, kísérlet, terepkutatás legtöbb formája)
- **Az elemzés típusa szerint:** 1. *kvantitatív*, vs. 2. *kvalitatív*

Kvantitatív vs. kvalitatív elemzés

- **kvantitatív elemzés:**

mennyiségi kijelentéseket tesz

számok alapján végezzük az elemzést, statisztikai eljárások alapján, valamilyen numerikus formában összegezzük-e az eredményeinket /pl. a cikkek 50 százaléka volt politikai témájú/

- **kvalitatív elemzés:**

Nem mennyiségi kijelentéseket tesz, hanem pl.mélyebb mechanizmusokat vizsgálja, tágabb gondolkodási kereteket a témáról, emberek maguk hogyan strukturálják a témát, tipológiákat hoz létre, árnyalt jellemzést nyújt stb.

SZEMPONTOK AZ ELKÜLÖNÍTÉSHEZ:

1. eltérő kutatási tradícióknak, szemléletnek is szokták tekinteni a kettőt

(pl. érv: kvantitatív szemlélet embereket pusztán számokként kezeli, nem kíváncsi arra, hogy az emberek maguk hogyan strukturálják az adott témát)

2. strukturáltság, standardizáltság fokának megfelelően tekintenek egy módszert kvantitatívnak vagy kvalitatívnak
strukturáltság két fő összetevője:

a). A kérdések mennyire tágak, nyitottak (standardizált: ha a válaszok kategóriákba vannak foglalva - az összehasonlíthatóság biztosítására már interjú, lekérdezés előtt)

b). Az interjúer kontroll kifejtésének erőssége

3. Reprezentativitás kérdése: Ha teljes populációt megfigyeljük, vagy reprezentatív mintánk van, akkor van értelme kvantitatív kijelentéseket tenni. Kvalitatív kutatásoknál gyakran nincs reprezentatív minta, márcsak azért sem, mert általában kis esetszámmal dolgoznak (de olyan van, hogy kis populációra akarnak csak megfogalmazni állításokat, és azt a kis populációt teljeskörűen megfigyelik).

Kutatósi példák ...

1. példa: Hirschi kutatása a vétségek elkövetésének okairól

Hirschi három elmélet megbízhatóságát akarta megvizsgálni a vétségek elkövetésének okaival kapcsolatban. Különösen arra volt kíváncsi, hogy saját elmélete: a társadalmi kontroll elmélet megállja-e a helyét a gyakorlatban. Elméletének lényege, hogy az követ el bűntényt, vétséget, akinek a társadalmi kötelékei gyengék. Véletlen mintavétellel kiválasztott 5 545 diákot San Francisco közelében. A minta kialakításánál fontos szempont volt, hogy a minta megfelelően reprezentálja a térség összes iskolatípusát, és az iskolai hallgatók nemi és etnikai összetételét. Önkitöltős kérdőívre leadott válaszok képezték a kutatás adatainak nagy részét. A kérdőívben a kérdezettek társadalmi háttérére vonatkozó kérdések mellett sok kérdés foglalkozott azzal, hogy mennyire szoros kötelékek fűzték a diákokat az iskolához a családhoz, stb. – annak érdekében, hogy a társadalmi kontroll elméletet tesztelni lehessen. A kérdőívben olyan kérdések is voltak, ami alapján következtetni lehetett arra, hogy mennyire vesz részt a válaszadó vétke cselekedetekben. A kérdőívre leadott válaszok mellett Hirschi más adatokat is felhasznált, pl. a gyerekek iskolai teljesítményére vonatkozó iskolai adatokat. A kérdésre leadott válaszokat – akár önmagukban vagy indexben több kérdés válaszaival együtt – Hirschi változóként kezelte. Két és többváltozós statisztikai eljárások segítségével vizsgálta a változók közötti viszonyokat és, hogy ez hogyan viszonyult a három elmélet feltevéseihez. Azt találja, hogy egyik elmélet sem állja meg teljes mértékben a helyét, mert pl. a társadalmi kontroll elmélet figyelmen kívül hagyja a bűnöző barátok szerepét. Ugyanakkor az derült ki számára, hogy a bűnöző barátok megléte/nemléte fontos befolyásoló tényező abban, hogy valaki fiatalkorában elkövet-e vétségeket.

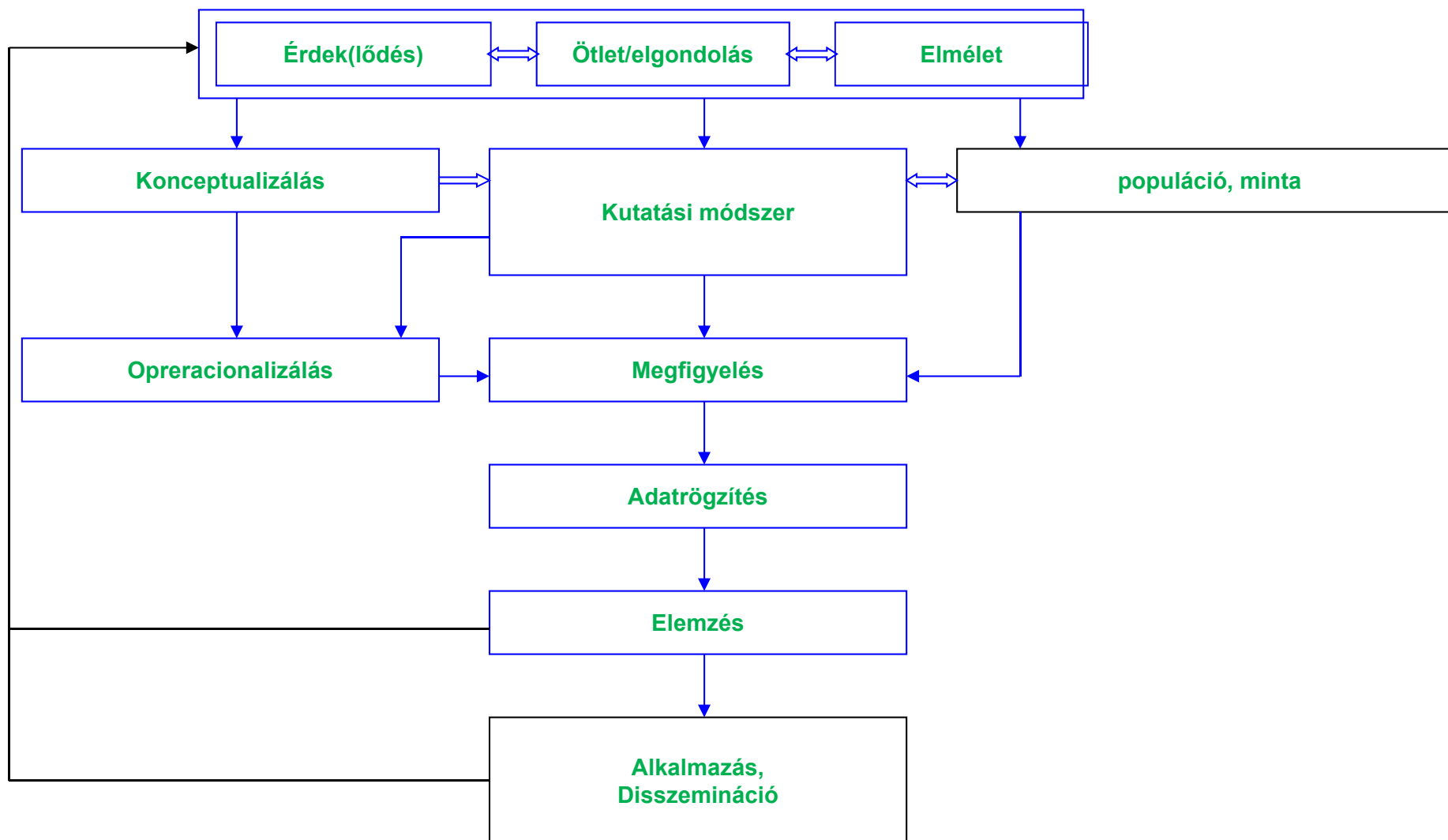
/Hirschi, T. (1969): Causes of Delinquency. Berkeley: University of California Press./

2. példa: Adler kutatása kábítószer dealer-ekről

Adler és férje 1974-ben Kaliforniába költöztek egyetemi tanulmányaik miatt, és itt hamar összebarátkoztak szomszédjukkal, akiről nemsokára kiderült, hogy kábítószer dealer. „Magasszintű” dealer volt: nagy mennyiségben adott el kábítószereket. Az egyik egyetemi tanáruk, Jack Douglas, arra biztatta őket, hogy lépjenek kapcsolatba szomszédjuk társaságával, hogy ezáltal tanulmányozhassák a dealereket, akiket különben szinte lehetetlen megfigyelni. Adler és férje hat évet töltött terepen. Naponta folytattak résztvevő megfigyelést a dealer közösség tagjaival. Mintájukat azok a dealerek alkották, akikkel valahogyan kapcsolatba tudtak kerülni a terepkutatásuk során. Ők nem terjesztették a kábítószert, de részt vettek a közösség egyéb programjaiban: együtt buliztak és utaztak velük és megfigyelték ahogy végrehajtják az üzleti tevékenységeiket. Azon felül, hogy megfigyelték és lazán társalogtak a dealerekkel, készítettek magnóra felvett mélyinterjúkat is, illetve más adatforrásokat is próbáltak felhasználni annak érdekében, hogy ellenőrizzék megfigyeléseiket és a dealerek beszámolóit. Miután abbahagyták a folyamatos terepmunkát és elhagyták a terepet, később még visszatértek többször követő interjúkat készíteni egészen 1983ig. Adler vizsgálatának középpontjában az állt, hogy hogyan érznek, gondolkodnak és cselekszenek a közösség tagjai és, hogy megvizsgálja, hogy ők hogyan látják a társadalmi valóságot. Munkáját ő etnográfiai kutatásnak és egy deviáns csoport elemzésének tartja. Adler kifejtette, hogy gyakran tapasztalt terepmunkája során olyan dolgokat, ami nem egyezett a szakirodalomban már meglévő kábítószer kereskedelemmel kapcsolatos felfogásokkal. Például az irodalom egy része feltételezi, hogy a kábítószerkereskedelem pusztán egyfajta munka, üzletforma. Ezzel szemben Adlernek egy idő után feltűnt, hogy a dealerek nem úgy tekintenek magukra, mint pusztán egyfajta foglalkozás, tevékenység, üzleti ág végzői. Gyakran motiválja őket az élvezetek és szórakozás utáni vágy, amik melléktermékei a magas szinten folyó kábítószerkereskedelemnek. Az általa tanulmányozott dealerek szerinte hedonisztikusak voltak, motivációik gyökereit többek között a sok materiális tulajdon iránti vágy, a sok szexuális partner, a viszonylagos szabadság, a kábítószerekhez kapcsolható élvezetek tartoztak. A dealerek erősen a jelenre koncentráltak, a távolabbi jövővel nem igazán foglalkoztak. Adler monográfiájában sok idézet szerepel a beszélgetésekből és interjúkból. Ezekkel illusztrálja állításait. Monográfiájában részletesen leírja a kábítószer dealerek tevékenységeit, életstílusát és szubkultúráját. Adler szerint a kutatás alanyai azért választották a deviáns világban való részvételt, hogy hedonisztikus hajlamaikat kiélhessék. Szerinte ezzel a szemponttal a szakirodalom nem foglalkozik.

/Adler, P.A. (1985): *Wheeling and Dealing: An Ethnography of an Upper-Level Drug Dealing and Smuggling Community*. New York: Columbia University Press./

A kutatási folyamat felépítése



A társadalomtudományi kutatás elemzési egységei

- **Egyének** (egyes emberek) – ez a legtipikusabb
Ld. Kérdőíves felmérés, strukturált/félig strukturált interjú, mélyinterjú
(...de itt sem az érdekel bennünket, hogy az „egyes egyén fejében mi van”... ld. korábban...)
- **Csoportok** (családok, évfolyamok, futball csapatok, szurkolói közösségek)
pl.: Súlyos halmozott fogyatékos gyermekeket nevelő családok munkaerő-piaci megjelenése
ld.: családszociológiai kutatások
- **Szervezetek** (pl. tantestületek, pártok, profitorientált szervezetek, civil szféra szervezetei)
ld. Bármely szervezetszociológiai empirikus kutatás
- **Társadalmi objektivációk, produktumok** (újságok, házasságkötések, köszönési szokások, viselkedés asztaltársaságban, társadalmi interakciók, társadalmi intézmények...
ld. Berger-Luckmann: „Die Gesellschaftliche Konstruktion der Wirklichkeit”

A kutatás megkezdése előtt **PONTOSAN** azonosítanunk kell, hogy mi az elemzési egységünk!!!

Példák az elemzési egységekre...

- A nők többet nézik a TV-t, mert mert általában a férfiaknál kevesebb időt töltenek házon kívüli munkával.
- *Elemzési egységek: Egyes emberek*
- *Az ELTE BGGyK hallgatói kisebb rendszerességgel mennek futball meccsre, mint a Corvinus hallgatók, mely a két intézmény közti nemek közti megoszlás különbségből következik.*
- *Elemzési egységek: Egyes emberek*
- A megváltozott munkaképességű munkavállalókat alacsonyabb intenzitással foglalkoztató nagyvállalatok nagyobb profittal dolgoznak, ami a fogyatékos személyek alkalmazásának gátja lehet.
- *Elemzési egységek: szervezetek*
- A 200 fő alatti lakosságszámmal rendelkező településeken zajló munkafolyamatok nagyobb valószínűséggel tartalmaznak mezőgazdasági tevékenységet is, mint a megyeszékhelyeken zajló tevékenységek.
- *Elemzési egységek: települések VAGY: munkafolyam*
- A Népszabadságban megjelenő cikkek a liberális, megengedőbb álláspontot jelenítik meg a menedékkérőkkel kapcsolatban, míg a Magyar Nemzet cikkei konzervatív álláspontról tanúskodnak.
- *Elemzési egységek: napilap cikkek*
- A polgári körök kezdetben informálisan szerveződő emberekből álltak, szívességi hozzájárulásokkal tartották fenn az összejövetelekhez szükséges infrastruktúrát. A politikai helyzet változásával a tagok pénzübeli hozzájárulásai 1,9-szeresére növekedtek.
- *Elemzési egységek: csoportok*

Az elemzési egységekkel kapcsolatos tipikus hibák

- **Ökológiai tévkövetkeztetés:**

Ha egyes emberekről, mint elemzési egységekről fogalmazunk meg állításokat csoportokon (vagy más aggregát egységeken) végzett megfigyeléseink alapján.

*Pl.: Durkheim pld.-ja az öngyilkossági adatok és a vallási felekezet köréből: Abból, hogy a protestáns többségű kantonokban rosszabbak az öngyilkossági mutatók, a katolikus többségűekhez képest, **NEM** következik, hogy a protestánsok nagyobb valószínűséggel vetnek véget életüknek (mert: pontosan a katolikusok követ(het)nek el öngyilkosságot a protestáns többségű kantonokban)*

- **Individualisztikus tévkövetkeztetés:** Csoportokra nézve fogalmazunk meg állításokat egyes eseteken, (kivételeken) végzett megfigyelések alapján.

*Pl.: Ismerek egy sokat olvasó, iskolázatlan embert, az **NEM MOND ELLENT** annak a ténynek, hogy az iskolázatlan emberek kevesebbet olvasnak, mint az iskolázottak*

- **Redukcionizmus:** Bizonyos társadalmi jelenségek magyarázatánál az eseményeknek viselkedéseknek, történéseknek túl szűk részét vonjuk be az elemzésbe.

Pl: gazdasági redukcionizmus, Pszichológiai redukcionizmus

A kutatás fókuszpontjai (*hard & soft változók*)

- **Jellemzők** – hard változók
(**adott pill.-ban állandó háttértényezők**)
Pl.: nem, kor, isk.végz., fogyatékoság típus, stb...)
- **Orientációk** – soft változók („**változékonny**” tényezők)
Pl.: orientációk, attitűdök, hitek, meggyőződések
- **Cselekvések** (**társadalmi mezőben zajló tevékenységek**)
Pl. fogyasztási szokások, sportolási jellegzetességek

A kutatás idődimenziója

- **Keresztmetszeti vizsgálatok**

Pl.: politikusok pillanatnyi népszerűsége

(gyakran magyarázó, explanatív vizsgálatok, de lehet exploratív is)

- **Longitudinális vizsgálatok**

- **trend** vizsgálat

- **kohorsz** vizsgálat

- **panel** vizsgálat

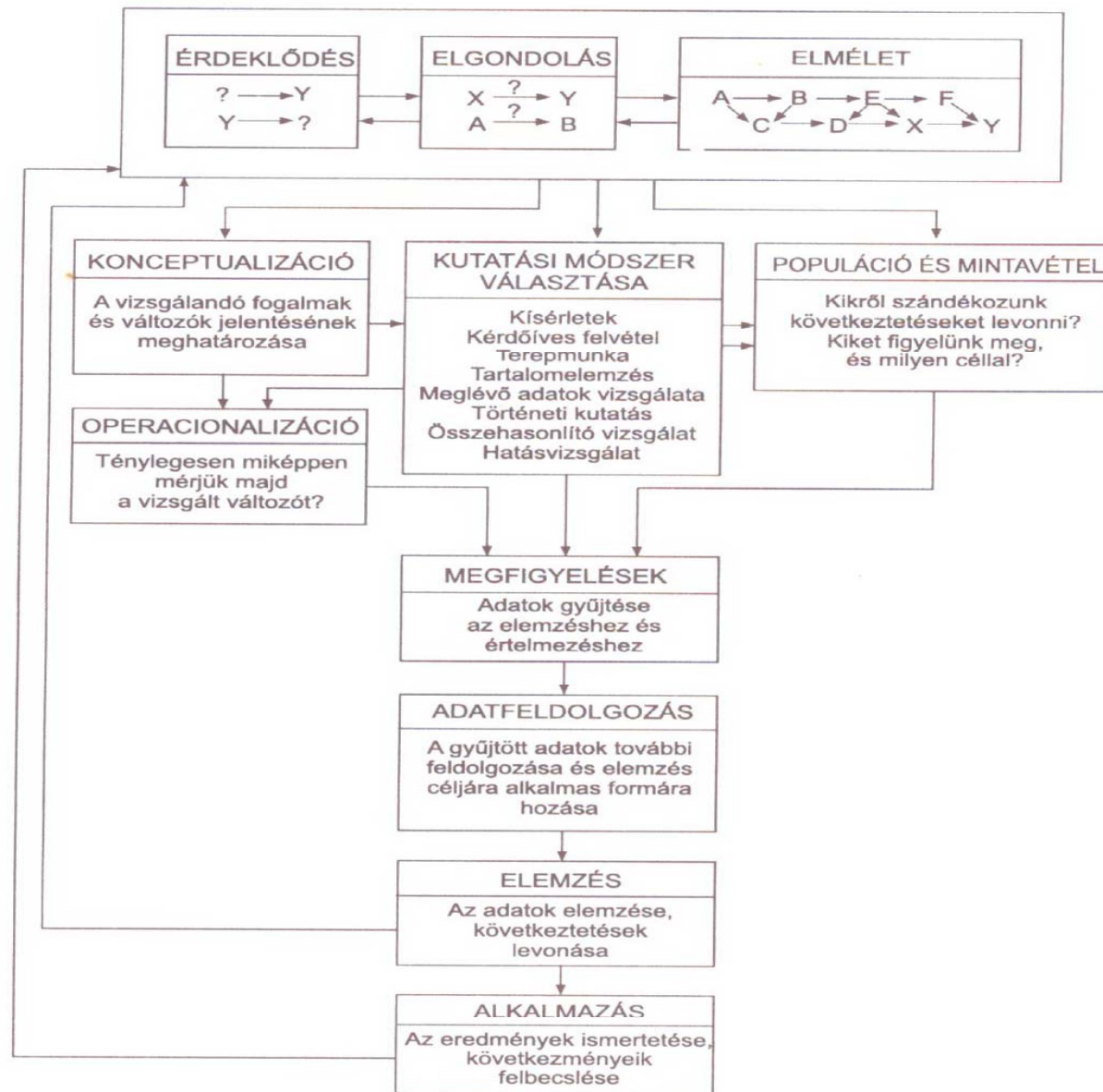
(történhet pl. életút interjú alkalmazásával is longitudinális vizsgálat)

A kutatási terv rész(let)ei

- A jelenlegi helyzet azonosítása – személyes tárgyalással, meeteing-ekkel, stb. kezdődik – a kutatás legtöbbször team munka!!!
 - Módszer (ek)
 - Konceptualizálás & Operacionalizálás
 - Populáció & minta
 - Megfigyelés
 - Elemzés (egy/többváltozós, deskriptív stat., kvali/kvanti tartalomnelemzés, stb.)
 - Felhasználás/hatóság
 - Határidők, Gantt diagram, **SZOFTVEREKKEK!!!**
 - Költségvetés !!!
-
- Példák a gyakorlatból...

A kutatási folyamat elemei

(részegységek, munkafázisok a gyakorlatban)



A kutatási terv: ami mögötte és utána van...

file-ok és tevékenységek tömege

2. ábra: Az egyes munkafázisokban alkalmazandó módszertani eljárások összefoglalása

Munkafázis	Jellege		Tartalma			A vizsgált célcsoport		
	kvantitatív	kvalitatív	struktúrált interjú	kérdőíves felmérés	fókusz-csoport	mikro	mezo1	mezo2
I. Kvalitatív adatgyűjtés		+	+			+	+	+
II. Kvantitatív adatfelvétel	+			+		+	+	
III. Kvalitatív adatgyűjtés		+			+	+	+	
IV. Adatelemzés	+	+	kutatási jelentés elkészítése			+	+	+

Név ▲
admin
B-nak küldendő_APE
Duna_TV_int_2007_1
elkészült anyagok_20
elkészült anyagok_20
Jogi kut
kerekasztal_Debrecen_2007_09_25
Keresleti_oldal
Kínálati_oldal
konferencia_2007_06_12
konferencia_nov_22_23
költségvetés
OFA_ellenőrzésre_küldendő_Juditnak
önértékelés
Research materials
Sajtókép
Zárótanulmány
equal_kutatási_blokkok.doc
equal_kutatási_blokkok_PRESS.doc
fedlap_sablon.doc

Fájlmappa	2009.05.25. 12:30
Fájlmappa	2009.05.25. 12:30
Fájlmappa	2009.05.25. 12:30
Fájlmappa	2009.05.25. 12:31
Fájlmappa	2009.05.25. 12:30
Fájlmappa	2009.05.25. 12:31
Fájlmappa	2009.05.25. 12:31
Fájlmappa	2009.05.25. 12:31
Fájlmappa	2009.05.25. 12:34
Fájlmappa	2009.05.25. 12:31
Fájlmappa	2009.05.25. 12:31
Fájlmappa	2009.05.25. 12:34
67 KB Microsoft Office Wor...	2006.09.08. 17:30
185 KB Microsoft Office Wor...	2007.04.22. 10:49
2 414 KB Microsoft Office Wor...	2007.04.19. 18:14